PRINCIPIUL TRADIȚIONAL ŞI PRINCIPIUL ETIMOLOGIC ÎN SCRIEREA LIMBII ROMÂNE

Monica HUȚANU
(Universitatea de Vest din Timişoara)

Ortografia oricărei limbi se întemeiază pe câteva principii esențiale, care se completează şi care îi determină caracterul propriu. Principiile ortografice au avut, la început, rol activ în crearea normelor ortografice; pe baza lor se propune, se selectează şi, în final, se impune o formă convențională (dar nu arbitrară). Selecția ține seama de un principiu sau de altul, în funcție de momentul istoric, de concepția ştiințifică a vremii, de chestiuni politice sau sentimentale. Astăzi însă, când putem vorbi de limbi literare închegate, principiile ortografice „nu au decât rolul mai modest de clasificare a tipurilor de relații dintre codul scris şi cel sonor“[1].

Numărul şi denumirea principiilor ortografice diferă de la cercetător la cercetător. G. Beldescu, în *Ortografia actuală a limbii române*, prezintă principiul fonetic-fonematic, principiul silabic, principiul morfologic, principiul sintactic, tradiția şi etimologia[2]; Th. Hristea vorbeşte despre principiile fonetic, tradițional-istoric (etimologic), morfologic, sintactic şi simbolic[3]. Mioara Avram

[1] Pârvu Boerescu, *Principiile ortografiei şi literele alfabetului românesc*, în „Academica“, II (1992), nr. 4, p. 9.
[2] G. Beldescu, *Ortografia actuală a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984, p. 13-18.
[3] Th. Hristea, cap. *Principiile ortografiei româneşti actuale*, în *Sinteze de limba română*, ediția a III-a revăzută şi din nou îmbogățită, Bucureşti, Editura Albatros, 1984, p. 187-197.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

analizează principiile fonetic (fonematic sau fonologic), silabic, morfologic, sintactic (logic sau sintactico-lexical), etimologic sau tradițional-istoric, simbolic şi estetic[4]. Ion A. Florea prezintă principiile fonetic (fonologic), silabic, morfologic, sintactic, tradițional-istoric şi simbolic[5], iar Mirela-Ioana Borchin descrie principiile fonologic, morfologic, sintactic, etimologic şi simbolic[6].

Pe o poziție deosebită, care ține seama de finalitatea principiilor, şi nu de rolul lor în selectarea normei ortografice, se află Flora Şuteu şi Elisabeta Şoşa, care consideră că „în forma ei actuală, ortografia românească are la bază *un singur principiu, cel corectiv-funcțional* (s.a.). Acest principiu îmbină concepțiile fonografică şi funcțională. Prin scriere se urmăreşte: a) *corectarea pronunțării, în sensul unificării ei supradialectale*; b) *corectarea formelor gramaticale, în sensul integrării lor într-un sistem funcțional supradialectal*; c) *orientarea scrierii şi pronunțării noilor achiziții lexicale spre forme specifice limbilor moderne occidentale, adaptate ca atare la sistemul flexiunii nominale româneşti* (s.a.)“.[7] Concepția celor două cercetătoare e inedită în lingvistica românească, fiind apropiată de cea întâlnită în lingvistica franceză, dar ea nu explică suficient structura şi țesătura ortografiei româneşti, care are şi alte aspecte decât cele menționate.

Enumerarea concepțiilor teoretice referitoare la principiile ortografiei relevă o terminologie ezitantă, fluctuantă. În lucrările dedicate ortografiei româneşti şi criteriilor pe care aceasta se întemeiază se vorbeşte, în general, despre un principiu ortografic unic care le înglobează pe cel tradițional şi pe cel etimologic: principiul tradițional-istoric (numit şi etimologic sau tradiționalist)[8]. Credem însă că cele două principii au prea puține în comun pentru a se justifica tratarea lor împreună şi că trebuie să acceptăm că ortografia limbii române respectă în unele situații tradiția grafică, în altele etimologia cuvântului, chiar dacă se întâmplă ca acestea să coincidă şi chiar dacă, uneori, tradiția e motivată etimologic.

---

[4] Mioara Avram, *Probleme ale alcătuirii unui nou îndreptar ortografic al limbii române*, în LR, XXIV (1975), nr. 4, p. 283-284.
[5] Ion A. Florea, *Principiile ortografiei româneşti actuale*, în *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, Iaşi, Institutul European, 1992, p. 54-60.
[6] Mirela-Ioana Borchin, *Manual de ortografie şi punctuație*, [Timişoara], Editura Excelsior Art, 2005, p. 207-235.
[7] Flora Şuteu, Elisabeta Şoşa, *Ortografia limbii române. Dicționar şi reguli*, Bucureşti, Floarea Darurilor Saeculum, 1996, p. 254.
[8] V. *supra*.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

Spre deosebire de ortografia limbilor engleză sau franceză, în cazul cărora scrierea tradițională se caracterizează printr-o „fosilizare", „anchilozare"[9] a unor grafii care, altădată, erau folosite pentru a nota pronunțarea reală, în limba română principiul tradițional se referă la conservarea grafică a unei modalități de scriere care nu respectă pronunțarea, nici pe cea de azi, nici pe cea din trecut. Grafiile tradiționale nu au suport fonetic: nu scriem aşa cum vorbim, ci scriem aşa cum am învățat, aşa cum au scris cei de dinaintea noastră[10]. Tradiția este factor de continuitate față de trecut, iar respectarea ei asigură funcția de comunicare a codului scris.

Tradiția se referă, în primul rând, la respectarea unei modalități de scriere caracteristice textelor scrise cu slove chirilice. Conform principiului tradițional, în cazul pronumelor personale *eu*, *el*, *ea*, *ei*, *ele*, precum şi în cel al unor forme flexionare ale verbului *a fi* (*eşti*, *este*, *e*, *eram*, *erai*, *era*, *eram*, *erați*, *erau*), vocala inițială este, în pronunțare, preiotată[11]. În sistemele de scriere cu alfabet latin pe care le propun, reprezentanții Şcolii Ardelene şi, mai târziu, cei ai curentului latinist îl folosesc, în aceste cuvinte, pe *e-*, pe care îl preiau din scrierea cu slove chirilice. Dacă la cărturarii ardeleni folosirea literei este motivată şi etimologic, astăzi putem vorbi de o normă bazată exclusiv pe respectarea unei tradiții grafice. Rostirea cu *e* (destul de frecventă astăzi) „trădează o «cultură recentă», un iz de carte neasimilată sau o afectare"[12], dar poate fi şi un indiciu al prestigiului scrierii şi al influenței pe care scrierea o are asupra pronunțării. În alte cuvinte însă, precum *ied*, *iederă*, *ieftin*, *iele*, *ienibahar*, *ienupăr*, *iepure*, *ierbar*, *ierta*, *ieşi* etc., tradiția lasă loc principiului fonematic, care impune notarea iotului inițial[13].

---

[9] Emanuel Vasiliu, *Scrierea limbii române în raport cu fonetica şi fonologia*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 1999, p. 21-22.

[10] De aceea, se poate afirma că „o ortografie fundamental fonetic-fonematică, aşa cum este cea a limbii române, ajunge să fie într-un fel, treptat, şi tradițională" (G. Beldescu, *op. cit.*, p. 159).

[11] Fenomenul preiotării, caracteristic limbii române, este explicat de Viorica Pamfil „prin acțiunea factorilor interni — tendința fonetică generală a limbii de a mări volumul vocalelor în poziție forte (inițiale de cuvânt sau de silabă), la care s-ar putea admite pentru extinderea fenomenului şi acțiunea factorilor externi (influența slavă)." V. Viorica Pamfil, *Vechimea şi originea preiotării în limba română*, în StUBB. Series Philologia. Fasciculus 2, XVIII (1973), p. 19-24.

[12] V. V. Şerban, Fr. Király, V. Țâra, *Limba română contemporană*, fascicula a IV-a, *Fonetică*, ediția a II-a, (cap. *Ortografia*), Timişoara, TUT, 1974, p. 169.

[13] Sub influența neologismelor, unele dintre aceste cuvinte sunt scrise, greşit, cu *e* inițial (în special cele mai puțin folosite): „Atât doar că, mai des şi mai mult decât s-ar cuveni, aici se toarnă şi piper, şi paprica, şi *enibahar*, şi altele." www.evz.ro (21 aug. 2004)

BDD-V1890 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

Succesiunea *i* + *a*, *e* creează frecvent un hiat aparent: *ia*: *familia*, *apropia*; *ie*: *familie*, *apropie*. Şi în această situaţie se poate vorbi de preiotarea vocalelor şi de existenţa unor diftongi, iar nenotarea iotului ţine tot de tradiţia grafică, întâlnindu-se şi în textele scrise cu slove chirilice[14].

Principiul tradiţional se aplică şi în cazul diftongului iniţial [u̯a], redat grafic prin *oa*: *oaie*, *oameni*, *oaste*, *oală*, *oară*, *oaspete*. Nerespectarea principiului fonematic se datorează, şi aici, tradiţiei de scriere, întâi a celei cu slove chirilice, apoi a celei cu litere latine. Sistemele ortografice cu litere latine folosesc semnul grafic *o* pentru notarea acestui diftong: *osele*, *homenii* (la Samuil Micu, *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin*, p. 6 şi 8); *hora*, *hoste* (Samuil Micu, Gheorghe Şincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1780), p. 15); *órequare*, *ómeni*, *óre*, *óstea* (Petru Maior, *Dialog pentru începutul linbei română întră nepot şi unchi*, p. 62, 66, 72, 90). Dacă latiniştii recurgeau la aceste forme cu intenţia declarată de a apropia, grafic, limba română de limba latină, astăzi, motivaţia etimologică primară este uitată, intenţia de respectare grafică a etimonului nu mai există, fiind înlocuită de necesitatea respectării tradiţiei.

Un al doilea criteriu de delimitare a principiului tradiţional de cel etimologic îl constituie existenţa unor particularităţi care nu se pot motiva etimologic. Limba latină nu cunoştea articolul; acesta apare ca o particularitate a limbilor romanice. Deşi articolul hotărât masculin *-l* (< lat. *illud*) a dispărut în pronunţarea limbii române (vocala finală *u* e suficientă, la nivel oral, pentru marcarea opoziţiei articulat — nearticulat), el este încă notat în scris, lucru impus de tradiţia de scriere şi, evident, nu de etimon[15].

Tradiţia, impusă prin şcoală, prin cărţi, este motivată uneori etimologic. De aceea, credem că un al treilea criteriu ar putea fi dat de existenţa unui anume fenomen (motivat etimologic) în cuvinte vechi, în derivate şi în compuse. În unele neologisme intrate în limba română la începutul secolului al XX-lea (în special din limba franceză), asurzirea consoanei sonore urmate de o consoană surdă nu este notată. Pentru comoditatea articulării, în grupurile consonantice *bs*, *bt*, *bţ*, prin asimilare, consoana bilabială se pronunţă la fel ca echivalentul său surd [p]: *absent*, *absolvi*, *abstract*, *absurd*, *abţine*, *abţibild*, *observa*, *obstacol*,

[14] G. Beldescu, *op. cit.*, p. 69-72, *passim*.

[15] G. Beldescu afirmă că notarea articolului hotărât nu e un dezacord între ortografie şi ortoepie, pentru că articolul hotărât se pronunţă în exprimarea solemnă, academică, adică exact în varianta limbii literare pe care trebuie s-o urmeze ortografia. V. *op. cit.*, p. 145.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

obseda, *obtuz*, *obține*, *substantiv*, *substanță*, *subtil*, dar norma ortografică cere păstrarea grafică a lui *b*. Deşi acest fenomen poate fi pus pe seama acțiunii principiului etimologic, faptul că apare în cuvinte vechi (*obşte*, *subt*, *(a) subția*, *subțire*), dar şi în cuvinte compuse (*subscrie*, *subsuoară*, *subtext*) demonstrează că selectarea unei norme bazate pe principiul etimologic a fost întărită de existența unei tradiții de scriere.

Situația este identică la neologismele în care nu se notează grafic asimilarea parțială a consoanei dentale *n* atunci când face parte din grupurile consonantice *nv*, *nf*: *anvelopă*, *inventa, invincibil*, *anfiladă*, *inferior*. Existența normei în cuvinte vechi (*învăța*, *învârti*, *înfige*) şi în cuvinte derivate (*învălmăşi, învălui*, *învechi*, *înfometa*, *înfumura*) ne determină să punem şi grafiile de acest tip pe seama unei tradiții de scriere.

Spre deosebire de principiul tradițional, care conservă anumite forme inconştient şi prin analogie, principiul etimologic presupune redarea grafică a cuvintelor în aşa fel încât originea lor să fie vizibilă; se respectă grafia originară a cuvintelor sau se încearcă adoptarea unei forme cât mai apropiate de cea a etimonului[16]. Scrierea etimologică cere, aşadar, introducerea unui sistem nefolosit încă sau revenirea la un sistem la care s-a renunțat[17] şi presupune o activitate conştientă, dirijată spre recuperarea formei grafice a etimonului.

În istoria limbii române se poate vorbi de două tipuri de etimologism: unul care este specific perioadei de început a scrierii limbii române cu caractere latine şi unul care acționează astăzi şi impune scrierea neologismelor ca în limba de origine. Cele două tipuri de etimologism, şi în mod special cel de-al doilea, se bucură astăzi de un adevărat prestigiu.

Primul tip de etimologism este specific sfârşitului secolului al XVIII-lea şi secolului al XIX-lea aproape în întregime, perioadă caracterizată de o diversitate de sisteme de scriere, de frământări şi controverse privind introducerea scrierii cu alfabet latin. Cărturarii Şcolii Ardelene şi, mai târziu, cei aparținând curentului latinist susțin apelul la limba latină în stabilirea unei ortografii: fiecare sunet trebuia notat prin litera corespunzătoare din alfabetul latin, iar dacă aceasta nu există (ca în cazul sunetelor [ă], [î], [ş], [ț], [č], [ğ]), litera folosită trebuia să fie cea originară, descoperită fie în etimon, fie în alte forme gramaticale ale aceluiaşi

[16] G. Beldescu, *op. cit.*, p. 160.
[17] V. Şerban, Fr. Király, V. Țâra, *op. cit.*, p. 165.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

cuvânt. Fiecare semn grafic are, în această perioadă, „o dublă funcţie: a) semn al unui sunet-tip, şi b) semn al originii acestui sunet-tip“.[18]

Motivele pentru care principiul etimologic era preferat în scriere erau în principal extralingvistice. Apropiind limba română cât mai mult de limba latină, învăţaţii din Şcoala Ardeleană demonstrau latinitatea limbii române, lucru ce servea intereselor lor naţionale: românii sunt urmaşi direcţi ai romanilor şi deci ar trebui să aibă statut de stăpâni, şi nu de naţiune tolerată în Transilvania[19].

Prestigiul etimologismului, care i-a asigurat acestuia o viaţă atât de lungă[20], a rămas, în unele cazuri, intact. Doar astfel se explică hotărârea din 1992 a Academiei Române, privind revenirea la notarea sunetului [î] prin două semne grafice diferite, *â* şi *î*, precum şi impunerea formelor verbale *sunt*, *suntem*, *sunteţi*, nemotivate istoric. Prestigiului etimologismului i se adaugă în acest caz şi ideea conform căreia, după 1953, litera *î* „a devenit simbolul impunerii, într-un context ideologic opresiv, a schimbării stării de conştiinţă a latinităţii, cu o alta, cu conştiinţa «înrudirii» cu popoarele slave învecinate“.[21] Extrapolând, se subînţelege că *â* este, dimpotrivă, simbol al latinităţii, iar folosirea sa ar demonstra că limba română e o limbă romanică[22]. Analiza etimologică demonstrează însă că sunetul [î] poate proveni, în limba română, din *a* latin: *câmp* (< *campus*), *i* latin: *râu* (< *rivus*), *e* latin: *vânt* (< *ventus*), *o* latin: *fântână* (< *fontana*), *u* latin: *adânc* (< *aduncus*), dar poate apărea şi în cuvinte de alte origini sau în onomatopee, în care, aşadar, nu poate fi considerat semn al latinităţii: *sfânt* (sl.), *vârf* (sl.), *bâlci* (magh.), *cântar* (tc.), *câr*, *hâr*, *zvâr*[23].

---

[18] Flora Şuteu, *Influenţa ortografiei asupra pronunţării literare româneşti*, Bucureşti, EA, 1976, p. 75.

[19] V. Ştefan Munteanu, Vasile D. Ţâra, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, ediţie revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, [1983], p. 142-154.

[20] Abia după 1881 principiul etimologic începe să piardă în faţa argumentelor solide ale fonetismului, reprezentat de Titu Maiorescu. Referitor la cauzele „înfrângerii“ etimologismului, v. Doina David, *Limbă şi cultură (Româna literară între 1880 şi 1920. Cu privire specială la Transilvania şi Banat*), Timişoara, Ed. Facla, 1980, p. 28-48.

[21] Pârvu Boerescu, *op. cit.*, p. 11.

[22] Este evident însă că un străin care nu acceptă latinitatea limbii române nu se va lăsa convins de un semn grafic. Ideea este exprimată plastic de Theodor Hristea: „...a încerca să redemonstrăm latinitatea limbii noastre prin complicarea ortografiei înseamnă a forţa uşi care sunt larg şi de multă vreme deschise“. V. Theodor Hristea, *Pledoarie pentru scrierea cu* ***î*** *(din* ***i****)*, în LR, XLI (1992), nr. 1-2, p. 39.

[23] V. Carmen-Gabriela Pamfil, *Etimologismul românesc*, în *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, Iaşi, Institutul European, 1992, p. 27. Ţinând seama de originea multiplă a sunetului [î], autoarea afirmă, pe bună dreptate, că scrierea cu *â* şi cu *î* „nu este o concesie făcută etimologismului, cum s-a susţinut adesea, ci unui pseudoetimologism, păgubitor pentru cultura română.“ (*op. cit.*, p. 28).

BDD-V1890 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

Reforma ortografiei este motivată, aşadar, extralingvistic: „În 1953, limba română a fost poluată, iar noi avem astăzi capacitatea să înlăturăm această poluare printr-un act de cea mai mare importanţă naţională“.[24] Ortografia din 1953 (şi rectificarea din 1965) sunt considerate rămăşiţe comuniste care trebuie înlăturate, deoarece *Introducerea* la *Micul dicţionar ortografic* din 1953 vorbeşte despre lucrarea lui Stalin şi despre asemănarea fonetică dintre română şi rusă. Se uită însă faptul că asemenea „rame“ ideologice[25] erau necesare în acei ani şi nu se ţine seama de realul progres pe care l-a făcut ortografia românească în urma adoptării normelor din 1953 şi 1965[26].

Cel de-al doilea tip de etimologism acţionează astăzi şi se referă la scrierea conformă cu etimonul a neologismelor, în special a celor recente, care nu au avut timp să se adapteze normelor fonetice şi grafice ale limbii române. De asemenea, se scriu etimologic împrumuturile folosite rar sau doar în limbajele de specialitate, cele care conţin sunete nespecifice limbii române, greu de redat grafic, precum şi citatele lexicale.[27] În asemenea situaţii, principiul etimologic presupune acţiunea voită a vorbitorului de a respecta un model de scriere şi de pronunţare cultă şi intră în contradicţie cu tradiţia de scriere şi cu principiul fonematic (se folosesc grafeme etimologice chiar dacă fonemul poate fi redat prin literele alfabetului românesc: *kilogram*, *quarc*, *wolfram*, *ytriu*).

O caracteristică a limbii române actuale o constituie preferinţa vorbitorilor pentru cuvântul străin în general, preferinţă care, la nivel grafic, se manifestă prin păstrarea formei grafice a neologismului. Odată cu apariţia celei de-a doua ediţii

---

[24] Mihai Drăgănescu, *Ortografia limbii române: cu Hasdeu, Maiorescu, Puşcariu şi Rosetti*, în *Eseuri*, Bucureşti, EA, 1993, p. 182-183, *apud* Andrei Avram, *Titu Maiorescu şi „restrângerea“ principiului fonetic în ortografie*, în LR, XLIII (1994), nr. 3-4, p. 151.

[25] Cum le numeşte Dumitru Irimia în intervenţia sa de la masa rotundă „Ortografia limbii române — trecut, prezent, viitor“, publicată în volumul *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, p. 64-65. V. şi intervenţia Mioarei Avram, p. 99 şi a lui Stelian Dumistrăcel, p. 106.

[26] În lucrarea *Îndreptarea* ***Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuaţie*** (Iaşi, Ed. Junimea, 2003, p. 88-93), Ion Coja susţine introducerea unor noi norme în scrierea cu *â* şi *î*, norme care ar întări mai mult principiul etimologic: *â* în *ânger* şi *Ândrea* (pentru că provin din *angelus*, respectiv *Andreas*), *î* în *dînsul*, *a rîde*, *rîpă*, *rîu*, *sîn*, *vîrtute* (pentru că etimonul conţine sunetul şi litera *i*), *î* în derivatele şi în formele flexionare ale verbelor de conjugarea a IV-a terminate în *î* (*hotărît*, *hotărîtor*, *târînd*, *târîş*), precum şi în cuvinte în care *î* alternează cu *i* (*cuvînt — cuvinte*; *vînd — vindem*), în ultimele două situaţii urmărindu-se respectarea principiului morfologic. Lingvistul bucureştean consideră că „a scrie cu *î* [şi cu *â*, n.m.] în asemenea cuvinte nu înseamnă a complica regulile scrierii, ci înseamnă pur şi simplu să ai încredere în inteligenţa minimă necesară cuiva care se află în situaţia de a nota în scris *propria sa vorbire* (s.m.).“ (*op. cit.*, p. 92). Este evident însă că în vorbire nu există două sunete diferite, deci nu ar trebui să existe două semne grafice diferite.

[27] V. G. Beldescu, *op. cit*., p. 165-166.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

a *Dicţionarului ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* ($DOOM_2$) putem aduce argumente suplimentare referitoare la ceea ce am numit prestigiul etimologismului[28]. Dacă prima ediție a dicționarului ($DOOM_1$) recomanda frecvent forma adaptată fonetic şi grafic a neologismelor, în cea de-a doua ediție se revine, în numeroase cazuri, la forma etimologică:

$DOOM_1$: *bil*; $DOOM_2$: *bill* (< engl. *bill*)
$DOOM_1$: *bluf*; $DOOM_2$: *bluff* (< engl. *bluff*)
$DOOM_1$: *bungalov*; $DOOM_2$: *bungalow* (< engl. *bungalow*)
$DOOM_1$: *cnocaut*; $DOOM_2$: *knockout* (< engl., *knock-out*)
$DOOM_1$: *cnocdaun*; $DOOM_2$: *knockdown* (< engl. *knock-down*)
$DOOM_1$: *cocher*; $DOOM_2$: *cocker* (< engl. fr. *cocker*)
$DOOM_1$: *confeti*; $DOOM_2$: *confetti* (< it., fr. *confetti*)
$DOOM_1$: *dandi*; $DOOM_2$: *dandy* (< engl. *dandy*)
$DOOM_1$: *feldvebăl*; $DOOM_2$: *feldwebel* (< germ. *Feldwebel*)
$DOOM_1$: *fenix*; $DOOM_2$: *phoenix* (< fr. *phénix*, lat. *phoenix*)
$DOOM_1$: *forhend*; $DOOM_2$: *forehand* (< engl. *forehand*)
$DOOM_1$: *grisai*; $DOOM_2$: *grisaille* (< fr. *grisaille*)
$DOOM_1$: *grom*; $DOOM_2$: *groom* (< engl., fr. *groom*)
$DOOM_1$: *hipi*; $DOOM_2$: *hippy* (< engl. *hippy*)
$DOOM_1$: *jac*; $DOOM_2$: *jack* (< engl. *jack*)
$DOOM_1$: *jaz*; $DOOM_2$: *jazz* (< engl. *jazz*)
$DOOM_1$: *jazband*; $DOOM_2$: *jazzband* (< engl., fr. *jazz-band*)
$DOOM_1$: *luping*; $DOOM_2$: *looping* (< engl., fr. *looping*)
$DOOM_1$: *moto*; $DOOM_2$: *motto* (< it. *motto*, germ. *Motto*)
$DOOM_1$: *parching*; $DOOM_2$: *parking* (< engl. *parking*)
$DOOM_1$: *poanter*; $DOOM_2$: *pointer* (< fr., engl. *pointer*)
$DOOM_1$: *poantilism*; $DOOM_2$: *pointillism* (< fr. *pointillisme*)
$DOOM_1$: *poantilist*; $DOOM_2$: *pointillist* (< fr. *pointilliste*)
$DOOM_1$: *risling*; $DOOM_2$: *riesling* (< germ *Riesling*, fr. *riesling*)
$DOOM_1$: *şalanger*; $DOOM_2$: *challanger* (< engl., fr. *challenger*)

[28] Poziția privilegiată a principiului etimologic astăzi a fost observată de Mirela-Ioana Borchin: „Starea actuală din zona îmbogățirii vocabularului prin împrumuturi, văzută ca fidelitate dusă până la servilism față de etimon, ne permite să vorbim de o învigorare a etimologismului şi, în consecință, de o necesitate de a reconsidera locul principiului etimologic în rândul principiilor ortografiei româneşti". V. *op. cit.*, p. 233.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

$DOOM_1$: *scheting*; $DOOM_2$: *skating* (< engl., fr. *skating*)

$DOOM_1$: *şimi*; $DOOM_2$: *shimmy* (< engl. *shimmy*)

$DOOM_1$: *taim-aut*; $DOOM_2$: *time-out* (< engl. *time-out*)

DN_3: *hailaif*; MDN: *hailaif*; $DOOM_2$: *high-life* (< engl. *high-life*).

Re-etimologizarea cuvintelor la nivel grafic („o tentativă de a întoarce cursul unui râu de la vărsare spre izvor“[29]) se petrece, în general, în cazul unor cuvinte împrumutate din limba engleză, dar nu numai (v. *confetti*, *feldwebel*, *grisaille*, *motto*, *pointillism* etc.). Prima ediție a *Dicționarului ortografic, ortoepic şi morfologic* recomandă, în toate cazurile de mai sus, formele adaptate normelor de scriere şi de pronunțare românești. Aceste forme însă nu s-au impus (unele dintre ele erau, chiar de la început, artificial adaptate limbii române), iar norma actuală recomandă scrierea lor etimologică şi pronunțarea ca în limba de origine. Motivele sunt, şi aici, extralingvistice: orgoliul vorbitorilor cunoscători ai limbii de origine a neologismelor, snobismul, caracterul internațional al unora dintre termeni[30] au făcut ca împrumuturile să-şi păstreze forma originară. În plus, tendința actuală este de evitare a adaptării grafice, deoarece „aceasta pare un semn de incultură, de stâlcire a cuvintelor, preferându-se conservarea grafiei etimologice“[31].

Alteori, sunt acceptate atât grafia conformă cu etimonul, cât şi cea adaptată; în general, sunt mai frecvente cazurile în care forma etimologică este cea preferată:

$DOOM_1$: *bos*; $DOOM_2$: *boss / bos* (< engl. *boss*)

$DOOM_1$: *brec*; $DOOM_2$: *break / brec* (< engl. *break*)

$DOOM_1$: *bricabrac*; $DOOM_2$: *bric-à-brac / bricabrac* (< fr. *bric-à-brac*)

$DOOM_1$: *cliring*; $DOOM_2$: *clearing / cliring* (< engl., fr. *clearing*)

$DOOM_1$: *cocteil*; $DOOM_2$: *cocktail / cocteil* (< engl., fr. *cocktail*)

$DOOM_1$: *derbi*; $DOOM_2$: *derby / derbi* (< engl., fr. *derby*)

$DOOM_1$: *ghem*; $DOOM_2$: *game / ghem* (< engl. *game*)

$DOOM_1$: *judocan*; $DOOM_2$: *judocan / judoka* (< fr. *judoka*)

$DOOM_1$: *penalti*; $DOOM_2$: *penalty / penalti* (< fr., engl. *penalty*)

$DOOM_1$: *pocher*; $DOOM_2$: *pocher / poker* (< fr., engl. *poker*)

---

[29] Ştefan Munteanu, *Etimologie şi uz semantic*, în *Scrieri alese*, [Cluj-Napoca], Clusium, 2003, p. 22. Autorul se referă la re-etimologizarea stilistică a cuvintelor în opera scriitorilor şi a filozofilor.

[30] Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influențe, creativitate*, Bucureşti, ALL, 2001, p. 96.

[31] Rodica Zafiu, *Împrumuturile în DOOM-2*, www.romlit.ro (22 iunie 2005).

BDD-V1890 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

$DOOM_1$: *rosbif*; $DOOM_2$: *rosbif / roast beef* (< fr. *rosbif*, engl. *roast beef*)

$DOOM_1$: *rugbi*; $DOOM_2$: *rugbi / rugby* (< engl., fr. *rugby*)

$DOOM_1$: *smeş*; $DOOM_2$: *smeş / smash* (< engl., fr. *smash*).

Exemplelor date mai sus li se adaugă, evident, mulțimea împrumuturilor recente scrise etimologic. Nu ne-am propus însă o analiză a tuturor neologismelor neadaptate, ci doar să remarcăm importanța principiului etimologic în scriere, concretizată, în cazurile de mai sus, în schimbarea normei.

Cele două tipuri de etimologism descrise mai sus au în comun dorința cărturarilor şi a vorbitorilor de a demonstra grafic originea (reală sau închipuită) a cuvintelor. De aceea, credem că cel mai important criteriu de delimitare a celor două principii (tradițional şi etimologic) este *intenția* explicită de a respecta grafic etimonul. Dacă intenția de respectare a formei originare e prezentă, normele grafice sunt impuse de principiul etimologic. Formele care nu sunt impuse, astăzi, prin acțiuni deliberate şi conştiente, îndreptate spre recuperarea sau spre impunerea variantei grafice apropiate de etimon, țin de tradiția de scriere, chiar dacă, uneori, coincid cu etimonul.

BIBLIOGRAFIE

AVRAM, Andrei, *Titu Maiorescu şi „restrângerea" principiului fonetic în ortografie*, în LR, XLIII (1994), nr. 3-4, p. 151-156.

AVRAM, Mioara, *Probleme ale alcătuirii unui nou îndreptar ortografic al limbii române*, în LR, XXIV (1975), nr. 4, p. 279-288.

BELDESCU, G., *Ortografia actuală a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984.

BOERESCU, Pârvu, *Principiile ortografiei şi literele alfabetului românesc*, în „Academica", II (1992), nr. 4, p. 8-11.

BORCHIN, Mirela-Ioana, *Manual de ortografie şi punctuație*, [Timişoara], Editura Excelsior Art, 2005.

COJA, Ion, *Îndreptarea* ***Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuație***, Iaşi, Editura Junimea, 2003.

DAVID, Doina, *Limbă şi cultură (Româna literară între 1880 şi 1920. Cu privire specială la Transilvania şi Banat*), Timişoara, Editura Facla, 1980.

FLOREA, Ion A., *Principiile ortografiei româneşti actuale*, în *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, Iaşi, Institutul European, 1992, p. 51-64.

HRISTEA, Theodor, *Pledoarie pentru scrierea cu* ***î*** *(din* ***i****)*, în LR, XLI (1992), nr. 1-2, p. 37-40.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universității de Vest

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

HRISTEA, Theodor, cap. *Principiile ortografiei româneşti actuale*, în *Sinteze de limba română*, ediția a III-a revăzută şi din nou îmbogățită, Bucureşti, Editura Albatros, 1984, p. 187-197.
MAIOR, Petru, *Dialog pentru începutul linbei română întră nepot şi unchi*, în *Lesicon românesc-lătinesc-unguresc-nemțesc*, Buda, 1825.
MICU, Samuil, *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin*, 1779.
MICU, Samuil, ŞINCAI, Gheorghe, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*. Studiu introductiv, traducere şi note de Mircea Zdrenghea. Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1980.
MUNTEANU, Ştefan, *Etimologie şi uz semantic*, în *Scrieri alese*, [Cluj-Napoca], Clusium, 2003, p. 19-28.
MUNTEANU, Ştefan, ȚÂRA, Vasile D., *Istoria limbii române literare. Privire generală*, ediție revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, [1983].
PAMFIL, Carmen-Gabriela, *Etimologismul românesc*, în *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, Iaşi, Institutul European, 1992, p. 19-29.
PAMFIL, Viorica, *Vechimea şi originea preiotării în limba română*, în StUBB. Series Philologia. Fasciculus 2, XVIII (1973), p. 19-24.
STOICHIȚOIU-ICHIM, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influențe, creativitate*, Bucureşti, ALL, 2001.
ŞERBAN, V., KIRÁLY, Fr., ȚÂRA, V., *Limba română contemporană*, fascicula a IV-a, *Fonetică*, ediția a II-a, (cap. *Ortografia*), Timişoara, TUT, 1974.
ŞUTEU, Flora, *Influența ortografiei asupra pronunțării literare româneşti*, Bucureşti, EA, 1976.
ŞUTEU, Flora, ŞOŞA, Elisabeta, *Ortografia limbii române. Dicționar şi reguli*, Bucureşti, Floarea Darurilor Saeculum, 1996.
VASILIU, Emanuel, *Scrierea limbii române în raport cu fonetica şi fonologia*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 1999.
ZAFIU, Rodica, *Împrumuturile în DOOM-2*, www.romlit.ro (22 iunie 2005).

DN_3 = MARCU, Florin, MANECA, Constant, *Dicționar de neologisme*, ediția a III-a, Bucureşti, EA, 1978.
$DOOM_1$ = *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediția I, Bucureşti, EA, 1982.
$DOOM_2$ = *Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*. Ediția a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
MDA = *Micul dicționar academic*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)

THE TRADITIONAL PRINCIPLE AND THE ETYMOLOGICAL PRINCIPLE IN ROMANIAN

Abstract

The theoretical papers describing the Romanian orthography discuss the etymological (or traditional-historical) principle, which, among other principles, determines its specificity. Our paper tries to demonstrate that this principle has to be split into two different ones, the traditional principle and the etymological principle. The most important criterion used for distinguishing between them is the existence of intention. Traditional forms may coincide, unintentionally, with the etymon, but etymological forms are always based on a strong intention of preserving the etymon.

BDD-V1890 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:01 UTC)